

Actieplan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen gemeente Leiden

‘Samen maken we de stad, werkend aan een groen, sociaal en ondernemend Leiden’

Voorwoord

Dit college werkt aan een groene en gezonde stad waarin iedereen mee kan doen. De komende jaren maken we flinke stappen op het gebied van duurzame verstedelijking, klimaatadaptatie, energietransitie, circulaire economie en duurzame mobiliteit. Dat kunnen we niet alleen, dat doen we samen met de stad. Het college hecht er aan om als gemeentelijke organisatie op het gebied van verduurzaming en inclusiviteit ook zelf het goede voorbeeld te geven. Zoals een duurzamere huisvesting van de organisatie, inclusief personeelsbeleid en maatschappelijk verantwoord inkopen.

Voor u ligt het Actieplan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI) Gemeente Leiden. Het is een eerste uitwerking van het manifest MVI dat de gemeente Leiden in 2016 heeft ondertekend. Dit actieplan geeft inzicht in de stappen die de gemeentelijke organisatie inmiddels heeft genomen, gerelateerd aan de doelstellingen van MVI. En dat zijn er flink wat! Ik ben blij met de behaalde resultaten tot nu toe. En tegelijkertijd beseft ik me dat dit slechts de eerste stappen zijn, omdat onze ambities hoger liggen.

Met dit actieplan bieden we u een doorkijkje naar de toekomst. We dagen ook onze leveranciers uit om bij te dragen aan de circulaire economie. Recent is het programma circulaire economie gestart, dat dit verder vorm zal geven. Hierbij werken we aan de verdere implementatie en aanscherping van Maatschappelijk Verantwoord Inkopen, zodat dit integraal onderdeel wordt van de gehele gemeentelijke bedrijfsvoering. Ik zie ernaar uit om hiermee onze organisatie én de samenleving verder te zien verduurzamen!

Paul Dirkse, Wethouder Kennis, Onderwijs, Sport en Financiën

Inhoudsopgave

1.	Ambities duurzaam Inkopen	6
1.1	Aanbestedingsbeleid	6
1.1.1	Innovatie.....	7
1.1.2	Circulaire economie.....	7
1.1.3	Kostenreductie	7
1.2	Sociale duurzaamheid	8
1.3	MVI Zelfevaluatietool	9
2.	Kennisontwikkeling	10
3.	Projecten en activiteiten	11
4.	Opbrengst aanbestedingen per thema	16
4.1	Personeelsgerelateerde zaken	16
4.2	Kantoor-inrichting en benodigdheden, middelen voor bedrijfsvoering en informatie	17
4.3	Automatisering en telecommunicatie.....	17
4.6	Gebouwen en gebouw gerelateerde installaties	18
5.	Vervolg.....	22
5.1	Kansrijke aanbestedingen en projecten: 2019 – 2020	22

Inleiding

Eind 2016 heeft de gemeente Leiden, samen met 160 andere overheden, het manifest MVI ondertekend. Door ondertekening van het manifest heeft de gemeente toegezegd om bij het inkoopbeleid duurzame en innovatieve producten en diensten te ontwikkelen. Onderliggend Actieplan geeft inzage in de stappen die de gemeentelijke organisatie inmiddels heeft genomen, gerelateerd aan de doelstellingen van MVI.

Voor de interne organisatie is deze inventarisatie een eerste stap. Om voort te bouwen op leerervaringen van de inzet van afgelopen jaren en de geformuleerde ambities van het huidige college structureel te borgen werken we aan een nieuw uitvoeringsprogramma. Daarin komt te staan hoe we als organisatie nog beter samen kunnen werken met elkaar en gemeenten en organisaties om ons heen, welke ambitieniveaus op welke wijze haalbaar worden en hoe we de monitoring van Maatschappelijk Verantwoord Inkopen inregelen. Daarmee werken we ernaar toe dat ook binnen gemeente Leiden een zelflerend netwerk ontstaat, gevoed door ervaringen van buiten de gemeente en bijgestuurd door een vanzelfsprekende beleidscyclus. Dit zorgt ervoor dat we duurzaamheid en Maatschappelijk Verantwoord Inkopen voor de langere termijn verankeren in het doen en denken van gemeente Leiden. Het definitieve actieplan is medio 2020 gereed.

Het coalitieakkoord 'Samen maken we de stad' zet duidelijke ambities neer ten aanzien van duurzaamheid. In veel gevallen blijkt dit een kraamkamer te zijn voor versnellingen in maatschappelijk verantwoord inkopen, want waarom zou je zelf niet toepassen wat je van de stad vraagt? Tot begin 2019 werd het duurzaamheidsbeleid aangestuurd vanuit één programma. Eind 2018 is vastgesteld door het college dat vanaf 2019 de thema's apart van elkaar georganiseerd worden maar wel in samenhang om op die manier meer focus en versnelling aan te brengen. Een maatschappelijk verantwoord aanbestedingsbeleid ondersteunt en versterkt de doelen van de duurzaamheidsthema's te weten:

- **Energie- en warmtetransitie:**

Het gemeentebestuur richt zich op het bereiken van een klimaatneutrale stad in 2050. Hiertoe zet de gemeente Leiden in op 3 uitvoeringslijnen: energiebesparing, duurzame opwek en het werken aan een aardgasvrije stad. Doelen zijn geformuleerd binnen het huidige programma duurzaamheid, de Leidse Warmtevisie en in het energieakkoord Holland Rijnland.

- **Klimaatadaptatie en biodiversiteit:**

Het beleid richt zich op het realiseren van een klimaatbestendige en biodiverse stad. Maatregelen zijn gewenst m.b.t wateroverlast, hittestress, droogte en versterken van de biodiversiteit in Leiden. Maatregelen hiertoe hebben een grote samenhang met de ambities voor vergroening in wijken en het bevorderen van de luchtkwaliteit, gezondheid en recreatie. Bestaande kaders zijn te vinden in een concept-klimaatadaptatiestrategie en het uitwerkingsplan groene hoofdstructuur.

- **Circulaire economie:**

Het beleid richt zich op de transitie naar een circulaire economie te bevorderen, ofwel een economie die binnen de ecologische randvoorwaarden efficiënt en maatschappelijk verantwoord omgaat met producten, materialen en hulpbronnen, zodat ook toekomstige generaties toegang tot materiële welvaart behouden. Als focusgebieden is gekozen voor circulair bouwen (incl. infrastructuur en gebiedsontwikkeling) en het verwaarden van materiaalstromen. Ook Maatschappelijk Verantwoord Inkopen wordt aangestuurd vanuit de opgave circulaire economie.

- **Duurzame mobiliteit:**

Het beleid richt zich op goede bereikbaarheid, waarbij voetgangers, fietsers en het openbaar vervoer voorrang krijgen. Door de aanleg van een goede hoofdontsluitingsstructuur, het zoeken naar nieuwe vormen van vervoer, het optimaal gebruiken van parkeervoorzieningen en het autoluw maken van de binnenstad wil de gemeente Leiden de leefbaarheid verbeteren.

1. Ambities duurzaam Inkopen

In november 2016 is door het college het regionaal aanbestedingsbeleid geactualiseerd (B&W.16.0978). De uitgangspunten van MVI waaronder 'duurzaam inkopen' en 'sociale duurzaamheid' maken hier een belangrijk deel van uit en worden in Leiden toegepast. Tot en met hoofdstuk 1.4 is de inhoud hiervan beschreven.

1.1 Aanbestedingsbeleid

Duurzaam inkopen is het rekening houden met maatschappelijke gevolgen in het inkoop- en aanbestedingsproces. Het gaat hierbij om de sociale, milieu gerelateerde en economische gevolgen. Duurzaam inkopen heeft als doel om te voorzien in de behoeften van het heden zonder de mogelijkheden van toekomstige generaties om in hun behoeften te voorzien in gevaar te brengen. Duurzaam inkopen is meer dan alleen het toepassen van criteria in het inkoop- of aanbestedingsproces, maar gaat ook om de keuzes in de primaire processen die worden vertaald naar de in te kopen werken, leveringen en diensten. Duurzaam inkopen begint bij het voorbereiden van een aanbestedingsprocedure en eindigt pas aan het einde van de looptijd van een (raam)overeenkomst

De gemeente Leiden wil door duurzaam in te kopen zelf het goede voorbeeld geven en de markt stimuleren om met duurzame en innovatieve oplossingen te komen. Duurzaam inkopen is een krachtig instrument waarmee de ambities van de duurzaamheidsthema's kunnen worden bereikt. Innovatie, circulaire economie, kostenreductie en sociale duurzaamheid zijn specifieke aandachtsgebieden binnen duurzaam inkopen.

De gemeente Leiden heeft de inkoopambities op het gebied van duurzaamheid als volgt gedefinieerd::

1. Bij alle aanbestedingen wordt duurzaamheid uitgevraagd.
2. Vanaf 2020 wordt bij minimaal 10% van de aanbestedingen circulariteit uitgevraagd.
3. De principes van eerlijk handelen worden toegepast in aanbestedingen.

Deze ambities worden op de volgende manier bereikt:

- a. Voor productgroepen waarvoor landelijke duurzaamheidseisen beschikbaar zijn, zullen die eisen worden toegepast als minimumeisen.
- b. Duurzaamheid is onderdeel van de subgunningscriteria¹.
- c. Bij elke aanbesteding wordt gekeken of de producten die worden gekocht aan het einde van hun levensduur of gebruiksfase weer opnieuw als product of materiaal kunnen worden ingezet.
- d. Inkoopadviseurs en andere betrokkenen gaan in alle fasen van het inkoopproces op zoek naar kansen voor duurzame en innovatieve oplossingen, zo mogelijk in samenspraak met het bedrijfsleven.
- e. Middels marktconsultatie/marktverkenning/marktdialoog wordt getoetst op welke manier duurzaamheid als minimumeis(en) en als subgunningscriterium kan worden uitgevraagd.
- f. In de prijsbeoordeling worden de Total Cost of Use (TCU) of de levenscycluskosten² (kosten voor de hele levensduur) meegerekend.
- g. De opdracht wordt functioneel gespecificeerd.

Hieronder volgt een begripsverheldering van de aandachtsgebieden binnen duurzaam inkopen en wat dit betekent voor de gemeente Leiden.

¹ In een aanbesteding wordt aan meerdere partijen gevraagd om een aanbieding te doen voor een opdracht. De aanbestedende dienst beschrijft wat hij wil en ontvangt offertes. Op basis van de geformuleerde (sub)gunningscriteria kiest de aanbestedende dienst vervolgens uit de ontvangen aanbiedingen de beste.

² Kosten in verband met verwerving, gebruik, onderhoud en afvalverwerking en kosten toegerekend aan externe milieueffecten, mits de geldwaarde kan worden bepaald en gecontroleerd.

1.1.1 Innovatie

Innovatiegericht inkopen is onderdeel van maatschappelijk verantwoord inkopen. Overheden kunnen marktpartijen door middel van een aanbesteding stimuleren om met innovatieve oplossingen te komen. Dat kan door marktpartijen uit te nodigen tot het ontwikkelen en/of aanbieden van een innovatief product, dienst of werk of door als gemeente zelf op zoek te gaan naar een innovatieve oplossing voor de behoefte. Innovatie is belangrijk voor de groei van de economie. Er kunnen naast nieuwe producten of het marktrijp maken van producten, ook nieuwe bedrijven, markten en business modellen

De gemeente Leiden daagt doelgericht het bedrijfsleven uit om een innovatieve oplossing te ontwikkelen voor haar vraagstuk. En biedt ruimte aan marktpartijen om een ontwikkelde innovatieve oplossing aan te bieden

1.1.2 Circulaire economie

Circulair inkopen betekent dat tijdens het inkoopproces wordt geborgd dat de producten die worden ingekocht aan het einde van hun levensduur of gebruiksfase weer opnieuw als product of materiaal worden ingezet met zoveel mogelijk waardebehoud (voorkoming van downcycling). Een circulaire economie streeft de gemeente Leiden na, omdat dit een economie is zonder verspilling (of onnodig degraderen) van grondstoffen en uitputting van de hulpbronnen van de aarde. Deze hulpbronnen moeten mee, zolang leven op aarde bestaat. Om ervaring op te doen met circulair inkopen wordt gestart met het producten waar al goede voorbeelden van te vinden zijn, zoals bedrijfskleding, meubilair en het toepassen van circulaire materialen in Werken.

Voor Leiden betekent dit dat waar mogelijk gebruik wordt gemaakt van materialen en producten die aan het einde van de levens- of gebruiksduur weer optimaal in een nieuwe cyclus worden ingezet.

1.1.3 Kostenreductie

Duurzaam inkopen betekent in veel gevallen een kostenreductie op de langere termijn. Efficiënter omgaan met grondstoffen en producten betekent in veel gevallen ook efficiënter omgaan met financiële middelen. Als producten een langere levensduur hebben, wordt de behoefte aan 'nieuwe' producten minder. Door vaste gebruikskosten en de verantwoordelijkheid voor onderhoud bij de leverancier neer te leggen, heeft de leverancier een prikkel om een product te ontwerpen dat langdurig goed functioneert.

Voor Leiden betekent dit geen onverwachte of dure onderhoudskosten. Waar mogelijk stelt de gemeente Leiden het gebruik van goederen en materialen boven het eigenaarschap. Omdat bij duurzaam inkopen producten, diensten en werken worden ingekocht die een langere levensduur hebben, neemt de gemeente Leiden bij het toepassen van duurzaam inkopen het kostenaspect mee en zal zoveel mogelijk naar Total Cost of Use (TCU) of Total Cost of Ownership (TCO) kijken in plaats van naar de initiële aanschafprijs. De performance en de impact van het product of dienst wordt hierbij berekend over de totale levensduur. Een aandachtspunt bij TCU of TCO is de integratie in de P&C cyclus.

1.2 Sociale duurzaamheid

Sociale duurzaamheid heeft betrekking op duurzame inzetbaarheid van mensen en met name de aspecten (arbeids-)participatie en betrokkenheid. Social Return (SROI) betekent letterlijk 'iets teruggeven aan de samenleving' en is net als duurzaam inkopen onderdeel van maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO).

De gemeente Leiden vindt het belangrijk dat haar opdrachtnemers naast het uitvoeren van de opdrachten ook een zichtbare en meetbare bijdrage leveren aan het verwezenlijken van sociaal maatschappelijke doelstellingen. Daarbij ligt het accent op het creëren van werkgelegenheid voor en/of het geven van opleidingen aan de doelgroep Social Return (mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt). De doelgroep Social Return bestaat uit bijstandsgerechtigden (per 1 januari 2015 de doelgroep van de Participatiewet), maar ook SW-werknemers, Wajonggerechtigden, voortijdig schoolverlaters (BBL tot en met leerniveau 2) en WW-ers die bijna de maximale WW-termijn hebben bereikt. Het doel van Social Return als instrument is ervoor te zorgen dat een investering door de gemeente Leiden, naast het 'gewone' rendement op de uitvraag ook een concreet 'sociaal maatschappelijk rendement' oplevert voor de burgers in Leiden.

De gemeente Leiden heeft de sociale duurzaamheid verankerd door sociale voorwaarden bij alle aanbestedingen van werken en diensten vanaf € 200.000 op te leggen. Bij aanbestedingen van Leveringen wordt Social Return als contracteis ingezet als de factor 'arbeid' in de betreffende opdracht groter is dan € 250.000. Daarbij wordt door de projectorganisatie Social Return en de gemeente Leiden rekening gehouden met de wettelijke kaders (o.a. 'proportionaliteit' van de eis). Bij 'Werken'³ wordt een standaard bestekbepaling Social Return opgenomen. Vervolgens worden met opdrachtnemers bij gunning concrete afspraken gemaakt over het bieden van werkgelegenheid, leerwerkplekken en stageplekken voor mensen met een afstand op de arbeidsmarkt en/of leerlingen. De projectorganisatie Social Return kan opdrachtnemers hierbij ondersteunen en adviseren in de uitvoering. Social Return biedt daarmee concrete mogelijkheden om mensen uit de doelgroep aan werk en/of opleiding te helpen.

De projectorganisatie Social Return heeft een adviserende en controlerende rol op het gebied van inzet van het instrument Social Return als contracteis. Bij dit advies wordt rekening gehouden met onder andere de situatie op de arbeidsmarkt, de verwachte opdrachtwaarde van de aanbesteding, het type werkzaamheden bij de opdrachtnemer, de beschikbaarheid van geschikte kandidaten en de ervaring die de gemeente Leiden en opdrachtnemers al hebben opgedaan met Social Return. De inkoopadviseur betrokken bij de aanbesteding en de projectorganisatie Social Return hebben hierbij een begeleidende en adviserende rol.

³ Het product van het geheel van bouwkundige of civieltechnische werken.

1.3 MVI ZelfevaluatiETOOL

De Rijksoverheid heeft samen met andere overheden de MVI zelfevaluatie tool (MVI ZET) ontwikkeld om op een laagdrempelige eenduidige manier te meten aan MVI. Sinds juni 2018 wordt de MVI ZET gebruikt om inzicht te krijgen in de prestaties en vorderingen op het gebied van MVI. Contractmanagement heeft een actieve rol in MVI ZET om te toetsen of de geleverde producten of diensten voldoen aan de beloftes die gedaan zijn.

De gemeente Leiden maakt in regionaal verband sinds 2019 actief gebruik van de MVI ZET. Hierin is voor elk aanbestedingsdossier een expliciete afweging en motivatie van 7 verschillende duurzaamheidsthema's opgenomen om inzicht te krijgen óf en in welke mate de duurzaamheidsambities van de gemeente Leiden bereikt zijn. Zo kan de gemeente bijsturen op de uitvraag van duurzaamheidsthema's in haar aanbestedingen. Het gaat om de volgende 7 thema's:

1. Internationale Sociale Voorwaarden
2. Social return On Investment (SROI)
3. Milieuvriendelijk inkopen
4. Biobased inkopen
5. Circulair inkopen
6. Innovatiegericht inkopen
7. MKB-vriendelijk inkopen

2. Kennisontwikkeling

Om invulling te geven aan de duurzaamheidsambities heeft de gemeente Leiden van de volgende mogelijkheden gebruik gemaakt om kennis te vergaren:

1. Deelname Academie Circulaire Inkoop. Meerdere keren hebben collega's van Beheer en Team Stadsingenieurs samen met collega's van Team Inkoop deelgenomen aan de Academie Circulaire Inkoop onder leiding van Copper8.
2. In november 2017 heeft de gemeente Leiden met hulp van Pianoo⁴ een event 'Duurzaamheid' georganiseerd om bewustzijn en betrokkenheid voor duurzaamheid te creëren. Sprekers waren onder andere Imke Haenen en Thea Smid. Tijdens de bijeenkomst werden praktische informatie en tips aangereikt, werden ervaringen met elkaar gedeeld en werden aansprekende en goed werkende voorbeelden getoond. Gezamenlijk werd op zoek gegaan naar kansen en eventuele knelpunten en werd de uitdaging waarvoor we met elkaar staan, in beeld gebracht. Naast een plenair, informatief deel, gingen de deelnemers met elkaar in gesprek over hoe gezamenlijk inhoud gegeven kan worden aan de uitvoering van het ondertekende Manifest MVI.
3. Diverse medewerkers hebben deelgenomen en nemen deel aan verschillende leernetwerken georganiseerd door de Rijksoverheid in het kader van de klimaatenvolp, waaronder Grond-, Weg- en Waterbouw (GWW), interne organisatie, bouw, zero emissie voertuigen, doelgroepenvervoer, circulaire bedrijfskleding.
4. Het samenwerkingsverband van publieke en private partijen uit de Leidse regio, organiseerde een serie (4 stuks) Masterclasses, uitgevoerd door Copper8⁵ samen met het Centrum voor Milieuwetenschappen van de Universiteit Leiden. Hieraan is door werknemers van de gemeente Leiden en Team Inkoop aan

deelgenomen.

⁴ PIANOo staat voor Professioneel en Innovatief Aanbesteden, Netwerk voor Overheidsopdrachtgevers. PIANOo is het kennisnetwerk aanbesteden van en voor de overheid. Iedereen die zich binnen de publieke sector bezighoudt met het aanbesteden van werken, leveringen en diensten kan bij het netwerk terecht voor informatie, advies en praktische tips. PIANOo stimuleert kennisuitwisseling over inkopen en aanbesteden binnen de publieke sector en brengt inkopers en aanbesteders met vakgenoten in contact.

⁵ Copper 8 is een adviesbureau dat organisaties begeleidt bij het opzetten en borgen van nieuwe samenwerkingsvormen. Hun kracht is het realiseren van uitdagende duurzame en circulaire resultaten binnen bestaande financiële kaders.

3. Projecten en activiteiten

Om invulling te geven aan de duurzaamheidsambities zijn de volgende activiteiten reeds afgerond, gestart of lopen nog:

1. **Handleiding duurzaam inkopen.** Er is een handleiding geschreven voor de inkoopadviseurs hoe je het beste duurzaam kan inkopen. Deze handleiding bevat de volgende informatie:
 - Definities
 - Beschrijving ambities duurzaamheid
 - Beschrijving rol Inkoop met betrekking tot het meenemen van duurzaamheid in aanbestedingen (procesmatig). Hier wordt het hele aanbestedingsproces van A tot Z beschreven, gericht op het maximaal meenemen van duurzaamheidsaspecten.
 - Handige websites
 - Niveaus circulariteit (Ellen MacArthur Foundation Model)

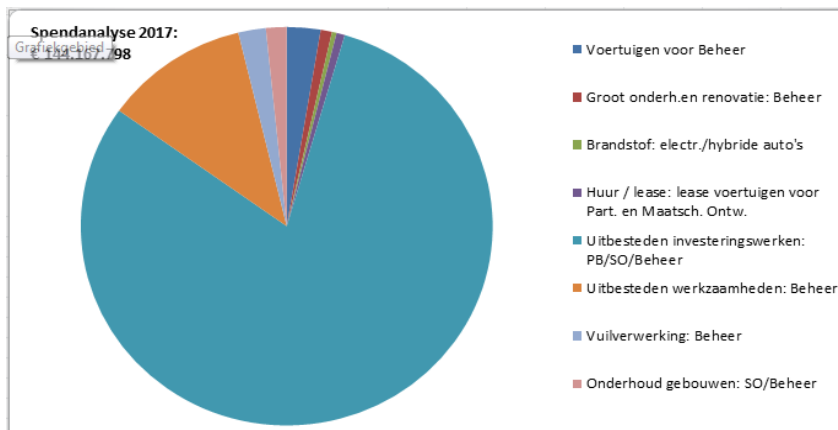
Status: afgerond

2. **Spendanalyse.** Over 2017 is een spendanalyse gemaakt van alle Aanbestedingen. Hieruit kwam het volgende:

Kostensoort	Spend	Beschrijving/voor wie?
Uitbesteden investeringswerken	€ 115.769.682,00	Projectbureau /Stedelijke Ontwikkeling / Beheer
Uitbesteden werkzaamheden:	€ 16.373.433,00	Beheer
Aankoop duurzame goederen	€ 3.815.856,00	voertuigen voor Beheer
Vuilverwerking	€ 3.117.392,00	Beheer
Onderhoud gebouwen	€ 2.343.811,00	Stedelijke Ontwikkeling / Beheer
Groot onderhoud en renovatie	€ 1.278.217,00	Beheer
Huur / lease	€ 939.308,00	Lease van voertuigen Participatie en Maatschappelijke Ontwikkeling
Brandstof	€ 530.099,00	Elektrische / hybride auto's
Totaal	€ 144.167.798,00	

- a. Uitbesteden investeringswerken: 80%
- b. Uitbesteden werkzaamheden Beheer: 11%
- c. Aankoop duurzame goederen (voertuigen voor Beheer): 3%
- d. Vuilverwerking Beheer: 2%
- e. Onderhoud gebouwen stedelijke Ontwikkeling/Beheer: 2%
- f. Groot onderhoud en renovatie Beheer: 1%
- g. Huur/lease van voertuigen: 1%
- h. Brandstof elektrische hybride auto's : 0,37%

Status: afgerond

3. **0-meting aanbestedingen.**

In 2017 zijn de uitgevoerde aanbestedingen door servicepunt71 gecheckt op duurzaamheid. Uit deze 0-meting kwam naar voren dat van de 63 Europese aanbestedingsprocedures er 31 (49%) zich lenen voor duurzaamheid. De onderverdeling hiervan was als volgt:

- Leveringen: 9 aanbestedingen
- Diensten: 15 aanbestedingen
- Werken: 7 aanbestedingen

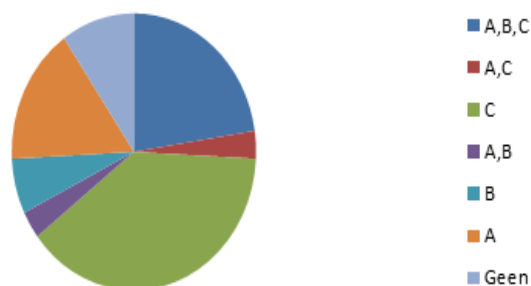
Conclusie:

De conclusie is gebaseerd op de volgende 3 criteria:

- A. de minimumeisen zoals gepubliceerd op Pianoo.nl zijn toegepast in de aanbesteding;
- B. andere, aanvullende eisen voor duurzaamheid dan die van Pianoo zijn toegepast in de aanbesteding;
- C. duurzaamheid is als gunningscriterium toegepast;

In onderstaand cirkeldiagram is het aantal A,B en C's verwerkt.

0-meting: Duurzaamheidscriteria uitgevraagd middels aanbestedingen

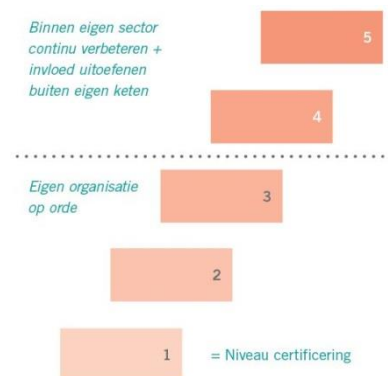
Status: afgerond

4. **Kennisteams duurzaamheid.** Er zijn kennisteams duurzaamheid opgericht onder andere bij Team Stadsingenieurs en bij Team Inkoop. Het kennisteam Stadsingenieurs informeert de collega's van de gemeente Leiden regelmatig middels een nieuwsbrief over diverse onderwerpen op het gebied van duurzaamheid. Onderwerpen tot nu toe zijn: toepassen CO2-prestatieladder, inzet materieel in contracten, Team Stadsingenieurs gaat biobased en circulair: voorbeelden van werken, CO2-reductie bij asfalt, inkoop betontegels en betonbanden, aanpak duurzaam GWW, ambitieweb, Dubocalc.
Status: lopend

5. **CO2 Prestatieladder.**

De gemeente Leiden wil duurzamer werken; met nog minder energieverbruik én minder CO2-uitstoot. Duurzaam denken en handelen willen we stimuleren bij de bedrijven waarmee we samenwerken. We doen dit onder andere met de CO2-prestatieladder.

De Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden en Ondernemen (SKAO) beheert en ontwikkelt de CO2 Prestatieladder. De ladder kent 5 treden. De trede van een bedrijf op de ladder wordt bepaald door een score op basis van ongeveer 40 sub criteria. Hoe meer inzicht, reductie, transparantie en samenwerking aan innovatie, hoe hoger de score. De manier waarop verschilt per type werk, dienst of levering. Bij een ingenieursbureau gaat het bijvoorbeeld vooral om de ontwerpen en adviezen. Een aannemer kan CO2 reductie realiseren middels zijn eigen werkzaamheden, de ingehuurde machines, onderaannemers en inkoop van materialen die minder CO2 uitstoten. Elke trede komt overeen met een CO2 ambitieniveau voor de uitvoering van projecten. De CO2-Prestatieladder stimuleert bedrijven om CO2-bewust te handelen en de CO2-uitstoot te verlagen. Hoe beter leveranciers (samen met andere partijen) in projecten presteren bij de realisering van CO2 reductiedoelstellingen, hoe hoger deze leveranciers op de ladder komen. En wanneer een leverancier niveau 5 (het hoogste niveau) heeft gehaald, blijft deze van jaar op jaar de CO2 uitstoot steeds verder terugdringen door vernieuwende maatregelen. Met het 'CO2-bewust Certificaat' kan elke leverancier laten zien hoe effectief hij is met CO2 reductie in zijn projecten. Dat levert bovendien voordeel op bij de deelname aan de aanbestedingen voor de gemeente Leiden; in de vorm van een (fictieve) korting op de inschrijfprijs.

Aanbestedingen met de CO2 prestatieladder

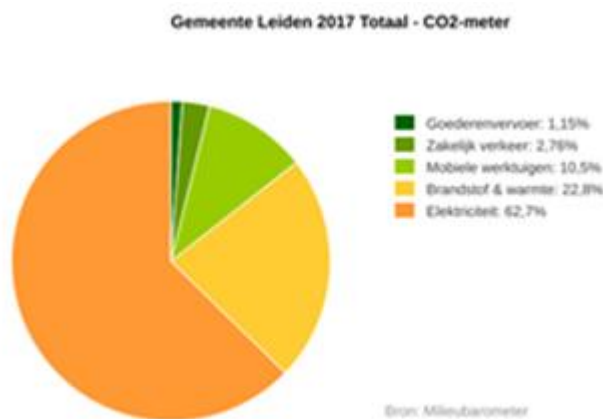
Met ingang van 1 januari 2019 past de gemeente Leiden daar waar het kan de wijze van aanbesteden toe die door SKAO wordt aanbevolen voor alle opdrachtgevers die de ladder toepassen. In de aanbestedingsdocumenten worden de 5 ambitieniveaus van de CO2-Prestatieladder beschreven in de vorm van project-gerelateerde subgunningscriteria. Elke inschrijver kan dan bij zijn inschrijving aangeven op welk CO2-ambitieniveau hij de opdracht wil uitvoeren. Hoe hoger het aangeboden ambitieniveau, des te hoger is de fictieve korting op de inschrijfprijs. De onderliggende subgunningscriteria worden bij gunning contractvoorwaarden.

Status: lopend. Dit is nog geen vaststaand beleid maar wordt al wel, daar waar het kan, uitgevoerd.

6. **Project duurzame bedrijfsvoering.** Het duurzaamheidsprogramma richt zich op de stad en op de eigen organisatie van de gemeente Leiden. In het programma is aangegeven dat de gemeente Leiden zelf het goede voorbeeld geeft. De gemeente Leiden streeft naar een klimaatneutrale gemeentelijke bedrijfsvoering in 2020. Om dit te bereiken zal het onderwerp 'duurzaamheid' in alle gemeentelijke projecten geïntegreerd worden: van huisvesting tot papierloos werken, van transport tot de inrichting van de kantine. In het voorjaar van 2018 is een quick-scan gemaakt waaruit blijkt dat er al diverse duurzame voorbeelden te vinden zijn in de organisatie maar om de ambitie in 2020 te realiseren moeten er nog stappen gezet worden.

Hiertoe is de eerste stap, het uitvoeren van een nulmeting (CO2 footprint) over 2017 uitgevoerd door Stichting Stimular. Deze indeling sluit aan bij GHG-protocol⁶, een leidende methode voor CO2-footprint meten in Nederland: de CO2-Prestatieladder. Scope 1 en 2 van de footprint zijn in kaart gebracht. Deze zijn jaarlijks goed te meten en hebben de meeste invloed op het behalen van de klimaatneutraal doelstelling.

De nulmeting over 2017 laat zien dat Leiden een heel eind vordert. De gemeente Leiden is één van de eerste gemeenten die dit overzicht hebben, een vergelijk met andere gemeenten is vooralsnog niet echt op te stellen.

Uit de inventarisatie blijkt dat Leiden in haar voorbeeldrol op de werkvloer diverse acties heeft ingezet en in alle clusterplannen is er aandacht voor de opgave om de organisatie klimaatneutraal te maken. Sinds 1 januari 2019 wordt er volledig groene energie ingekocht, waardoor de CO2 footprint over 2019 beslist lager is. Daarnaast wordt een overzicht van kansrijke maatregelen in kaart gebracht. Een belangrijke kansmaatregel is de eigen certificering voor trede 3 van de CO2 Prestatieladder.
Status: lopend

- CO2 Schaduwbeprizing.** Leiden heeft de ambitie om bij aanbestedingen vaker gebruik te maken van CO2 schaduwbeprizing als subgunningscriterium. Bij de aanbesteding voor buitenreclame is dit reeds toegepast door de Milieu Kosten Indicator⁷(MKI) als gunningscriterium uit te vragen. Voor deze aanbesteding is gebruik gemaakt van de mogelijkheid om via de Rijksoverheid in het kader van de klimaatveloppe, expertise te krijgen voor een pilot. Copper8 en Ecochain hebben ons bij deze aanbesteding geholpen. Middels deze aanbesteding is de gemeente Leiden de eerste gemeente die MKI als gunningscriterium voor buitenreclame heeft toegepast.
Status: lopend
- Social Return (SROI).** Op het gebied van Social Return heeft de gemeente Leiden in 2017, 90 plaatsingen gedaan en in 2018, 80 plaatsingen. Deze plaatsingen zijn regulier betaald, in sommige gevallen met een

6 Het Greenhouse Gas Protocol (GHG-protocol) is de meest gebruikte internationale accountingtool voor overheids- en bedrijfsleiders om de uitstoot van broeikasgassen te begrijpen, kwantificeren en beheren. Het dient als de basis voor bijna elke broeikasgasnorm en -programma in de wereld - van de International Standards Organisation tot The Climate Registry - evenals honderden GHG-inventarissen die door individuele bedrijven zijn opgesteld.

7 De milieukosten indicator is een single-Score indicator uitgedrukt in euro. Het verenigt alle relevante milieueffecten in één enkele Score van milieukosten, die de milieu schaduw prijs vertegenwoordigen van een product of project.

voortraject opleidingscomponent die ook gewaardeerd wordt richting de opdrachtnemer/werkgever als investering in de doelgroep Social Return. Naast arbeidsparticipatie zijn er middels Social Return ook compensatieorders voor het SW-bedrijf gecreëerd. Voorbeelden hiervan zijn:

- Inzet klussen-/schilderteam DZB op binnen schilderwerk bij een verzekeraar.
- Diverse compensatieorders DZB vervangen van lichtarmaturen van de openbare verlichting.
- Inzet DZB Businesspost bij omgevingsmanagement bij werken in de binnenstad.

Status: lopend

9. **Samenwerking**. LUMC en Universiteit Leiden onderzoeken mogelijkheden om het thema van circulair inkopen gezamenlijk op te pakken - mede als onderdeel van Leiden kennisstad.

Status: lopend

10. **Betonakkoord**⁸. Intentie aanhaking op Betonakkoord / gebruik maken van kennis/expertise circulair inkopen Rijkswaterstaat.

Status: lopend

11. **Relinen bij onderhoud riolen**. Relinen wordt bij Beheer vaak gedaan bij het onderhoud van riolen. Dit in plaats van vervanging van de riolen. Relinen is een rioolrenovatietechniek waarmee riolen gerenoveerd kunnen worden zonder ze open te breken, het riool krijgt zo een nieuwe binnenkant en kan weer tientallen jaren mee. Je hebt een aantal inbrengtechnieken hiervoor. Een aantal inkoopadviseurs is gaan kijken bij het project 'Relinen Kooidistrict' (relinen met GVK-liners en een UV-systeem om uit te harden) samen met collega's van Team Stadsingenieurs. Samen met de inkoopadviseurs is de keuze gemaakt om relinen te gebruiken bij het onderhoud van riolen.

Status: lopend

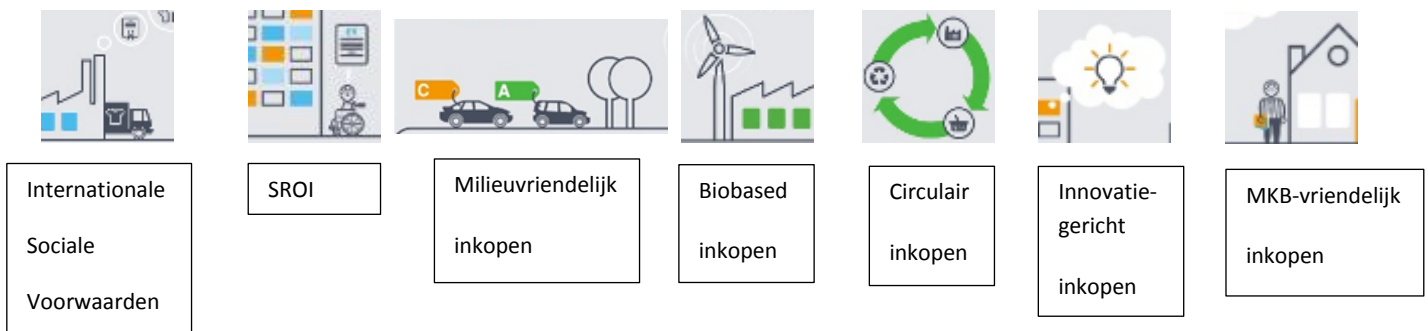
⁸ Een samenwerkingsverband van publieke en private partijen met als doel om de betonketen verder te verduurzamen en er als keten sterker uit te komen middels een Betonakkoord. Een nationaal ketenakkoord voor duurzame groei van de sector, enigszins vergelijkbaar met het Energieakkoord.

4. Opbrengst aanbestedingen per thema

Door de rijksoverheid zijn 7 relevante thema's met betrekking tot Maatschappelijk Verantwoord Inkopen opgesteld: 1) Internationale Sociale Voorwaarden, 2) SROI, 3) Milieuvriendelijk inkopen, 4) Biobased inkopen, 5) Circulair inkopen, 6) Innovatiegericht inkopen en 7) MKB-vriendelijk inkopen.

Naast de grote projecten en activiteiten die de gemeente Leiden inzet worden er op tal van kleinere onderwerpen ook aanbestedingen ingezet op basis van MVI. In dit hoofdstuk worden deze aanbestedingen gekoppeld aan de 7 thema's van MVI en aan de CPV-codering. Dat is een standaard indeling voor werken, diensten en leveringen. De lijst met de CPV-codes bestaat uit 10 hoofdgroepen, waarin 212 inkooppakketten zijn ondergebracht. Van elk inkooppakket vermeldt de lijst de CPV-code, het soort inkoop (levering, dienst, werk, speciale of specifieke dienst, niet-aanbestedingsplichtig), relevante duurzaamheidscriteria en of er sprake is van homogeniteit.

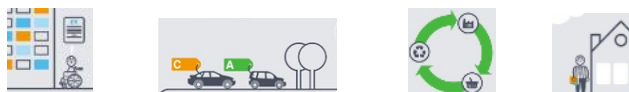
Hieronder is per hoofdgroep aangegeven welke thema's met betrekking tot Maatschappelijk Verantwoord Inkopen al zijn uitgevraagd in aanbestedingen. Per hoofdgroep worden concrete voorbeelden van deze aanbestedingen gegeven.

4.1 Personeelsgerelateerde zaken

Betreft: studie, opleidingen en trainingen, recruitment, werving & selectie, bedrijfskleding, reinigen van bedrijfskleding, Arbo, representatiekosten

Thema's van toepassing:

Enkele concrete voorbeelden 2018:

- Trainingen en opleiding Beheer: hergebruik materialen, alternatieve energie, beperken reisafstanden
- Bedrijfskleding: circulair: het inrichten van retourstromen met als doel: 0% afval. Tevens onderzoeken mogelijkheden van circulair gebruik van de oude bedrijfskleding (naar voorbeeld van onder andere ABN AMRO en KLM)
- Duurzaam vervoer (deelfietsen inclusief dienstfietsen en dienstritten in huurauto (e-deelauto)

4.2 Kantoor-inrichting en benodigdheden, middelen voor bedrijfsvoering en informatie

Betreft: kantoorartikelen, papier, kantoorinrichting, kunst, drukwerk, belettering en informatieborden, digitalisering archief, evenementen, sportzaalinrichting

Thema's van toepassing:

Enkele concrete voorbeelden 2018:

- Kantoorartikelen: SROI, milieuvriendelijke verpakkingen, eco-bewust, afvalscheiding, transport, milieuvriendelijk, energieverbruik
- Kantoorinrichting (meubilair): 100% circulair meubilair, hergebruikt en gerecycled meubilair
- Digitalisering archief: ISO 14001 en ISO 26000 gecertificeerd, SROI
- Verhuisdiensten: visie, transport (brandstof) en verpakkingsmateriaal (hergebruik en recycling)
- Postbezorging: brandstof, ongemotoriseerd transport en opleiding personeel, SROI
- Elektriciteit en gas:
 - Ten aanzien van het duurzaamheidsaspect wordt vanuit de deelnemende gemeenten de eis gesteld dat de levering geschiedt op basis van 100% verduurzaming middels de inkoop van Vertogas Garanties van Oorsprong Groen gas. Het Groen Gas dient geproduceerd te zijn door Nederlandse installaties en gecertificeerd door Vertogas waarbij grondstoffen en keten voldoen aan de eisen van NTA 8080-1:2015 en NTA8080-2:2015 (of vergelijkbaar).
 - Ten aanzien van het duurzaamheidsaspect wordt vanuit de deelnemende gemeenten de eis gesteld dat de levering geschiedt op basis van 100% verduurzaming middels de inkoop van Garanties van Oorsprong uit Nederlandse windenergie.

4.3 Automatisering en telecommunicatie

Betreft: Aanschaf, huur, installatie, beheer en onderhoud van hardware, Aanschaf, huur, installatie, beheer en onderhoud van printers en reproductieapparatuur, Aanschaf, huur, installatie, beheer en onderhoud van audiovisuele middelen, Aanschaf, installatie, beheer en onderhoud van (standaard) software, Telefoondiensten vast en internetverkeer kantoor, Telefoondiensten mobiel en mobiel internetverkeer, Telecomapparatuur en telefooncentrales

Thema's van toepassing:

Enkele concrete voorbeelden 2018:

- Nieuwe werkplek
- Overstap op Surface Pro

4.4 Flexibele arbeid

Betreft: detachering personeel, uitzendkrachten, payrolling, interim management, ondersteuning ICT-dienstverlening, brokersdiensten en multi-service provider

Thema's van toepassing:

Enkele concrete voorbeelden 2018:

- Inhuur/detachering: reizen met het openbaar vervoer, video calls in plaats van dienstreizen, zoveel mogelijk verplaatsen per fiets
- Uitzendkrachten: SROI
- Raamovereenkomst inhuur handhavers: SROI

4.5 Vervoer, aandrijfsystemen, emballage

Betreft: Motorvoertuigen met een massa, Aanschaf en onderhoud van gemotoriseerde tweewielers, Brandstof voor voer- en vaartuigen Aanschaf en onderhoud fietsen, Post- en koeriersdiensten, Chauffeursdiensten, Openbaar vervoer, Mechanische aandrijvingen, Mobiliteitsdiensten

Thema's van toepassing:

Enkele concrete voorbeelden 2018:

- Machine klikken en doppen DZB: gescheiden afvoer materialen voor hergebruik in nieuw materiaal
- Taxivervoer: energiezuinig, opleiding, SROI, paperless office, Het Nieuwe Rijden, recycling afvalwater, recyclen chemisch en normaal afval, eco-drives, energiezuinige banden, elektrische auto's, groen gas, AdBlue
- Achterladers: ISO 14001
- Werkmaterieel (kettingzagen, heggenscharen, bosmaaiers): robotisering, stoom, borstelen, thermisch bestrijden, circulaire afvoer van werkmaterieel en zorgvuldige scheiding van ons afval, Adblue, keurmerk Sociale Onderneming (voldoet aan MVO-norm ISO 26000), SROI
- Werktuigdragers: CO2 footprint, elektrische voertuigen, groen gas, hoogste normering energielabels, LED verlichting, milieucertificaat 14001, sloop vervangen door hergebruik

4.6 Gebouwen en gebouw gerelateerde installaties

De Bouw- en sloopsector verbruikt 50% van het totale Nederlandse grondstoffenverbruik, 40% van het totale energieverbruik en 40% van alle afval. Daarmee is de keten verantwoordelijk voor 35% van alle CO2 emissies.

Daarom zet de gemeente Leiden in op:

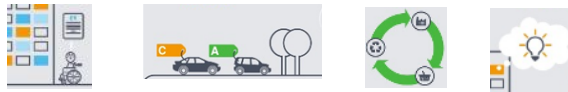
- het circulair uitvragen in aanbestedingen;
- het stimuleren circulaire bouw en GWW;

- het stimuleren toepassen R'en bij slopen voor alle bouw in Leiden;
- het verhogen van de regionale herinzet van circulair gesloopte materialen (in relatie tot upcyclecentre);
- het voorkomen van toekomstige afvalstromen door toepassing van het materialenpaspoort;
- gerichte communicatie over werkelijke kosten en maatschappelijke doelen;
- de gebiedsontwikkeling plus bijbehorende infra gebruiken om circulaire werkwijze te formuleren;
- het vergroten van de duurzaamheid ten aanzien van afval en grondstoffen door stimulering verwaarding materiaalstromen (innovatieve bedrijvigheid);
- Maatschappelijk verantwoord inkopen.

De gemeente werkt momenteel aan het duurzaamheidsbeleid voor het gemeentelijk vastgoed. Hierin wordt verwezen naar het inkoopbeleid.

Betreft: Aanschaf en huur gebouwen en terreinen, Afstoting en sloop gebouwen, Aanschaf en onderhoud meet- en regelsystemen, Aanschaf en onderhoud E-gebouwinstallaties, Onderhoud W-gebouwinstallaties, Nieuwbouw en renovatie, Aanschaf vaste inrichting, Aanschaf vaste inrichting, Onderhoud bouwkundig, Schilderwerk gebouwen, Schrijnwerk, timmerwerk, Technische ge- en verbruiksartikelen, gereedschappen en klein materiaal, Schoonmaak kantoren en keukens, Glasbewassing, Sanitaire producten, Beveiliging en receptie, Cateringdiensten, Automaten (eten en drinken), Grootkeukenapparatuur, Voeding en ingrediënten, Serviesgoed, Gas inclusief kosten energiebedrijf, Water inclusief kosten waterbedrijf, Elektra inclusief kosten elektra, Groenvoorziening facilitair (gebouwen)netwerkbeheerder, Huishoudelijk afval, Zandverwerking, Overig bedrijfsmatig afval, Rioolreiniging en inspectie, industrieel reinigen, Pompen en mixers, voortstuwers, Bedrijfshulpverlening, materiaal Chemicaliën en polymeren, Interne verhuiskosten, Aanschaf, onderhoud en revisie van duurzame warmte- en energievoorzieningen, Kabels & leidingen / ondergrondse infra, Glasbreukherstel, Noodgebouwen, Schoonmaakmiddelen

Thema's van toepassing:

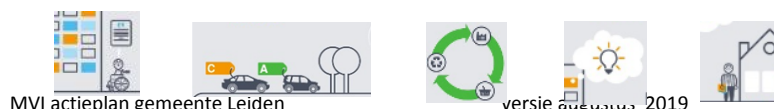
Enkele concrete voorbeelden 2018:

1. Aannemer gebouw Level: SROI
2. Renovatie / herhuisvesting Level: oogsten materialen / hergebruik materialen - installaties

4.7 GWW (aanleg en onderhoud), niet gebouw gerelateerde installaties en openbare ruimten

Betreft: Parkeerapparatuur, Rijwielstallingen, Bodemsanering en baggerwerkzaamheden, Aanleg en onderhoud wegennet, Aanleg en onderhoud riolering, zuivering, Realisatie en onderhoud waterzuiveringsinstallaties, Pers- en vrijvervalleidingen, Realisatie en onderhoud kunstwerken, Grondwerk en cultuurtechniek, Realisatie en onderhoud groenvoorzieningen openbare ruimten, Groenafval, Aanleg en onderhoud sportvelden, aanleg en onderhoud zwembaden, Aanleg en onderhoud straatmeubilair en speeltoestellen, strooidienst, strooizout, Schoonmaken openbare ruimten, Beton- en staalconstructies, Hekwerken, stalen stappen en stalen bordessen, Realisatie en onderhoud van verkeers(regel)installaties, Openbare verlichting, Aanleg wegmeubilair, Bewegwijzering en verkeersborden, Geleiderails en vangrails, Tractie, Slibtransport, Wegmarkeringen, Bestratingsproducten en bestraten, Asfalteren, Geluidsanering, Waakvlam activiteiten, Aanschaf, huur en onderhoud van materiaal en machines, Werkzaamheden ter voorkoming van strandafslag, Herinrichtingswerkzaamheden van openbare ruimten, Openbare reclamevoorzieningen, Geluidschermen, Realisatie nieuwbouw

Thema's van toepassing:

Enkele concrete voorbeelden 2018:

- Herontwikkeling Dolfijn: klimaatadaptatie
- Reclame-uitingen: Schaduwbeprijzing (LCA), MVI-criteria-tool
- Churchillbrug: Duurzaam materiaalgebruik (lange levensduur, duurzaam geproduceerd, lage milieubelasting), LED-verlichting, SROI
- Speeltoestellen: Innovatie door verbeteringsvoorstellen en inzetten nieuwe technieken, MVI-criteria-tool, gunningscriterium: 'Duurzaamheid' gericht op uitvoering, onderhoud en grondstoffenmanagement, CO2-Prestatieladder, bedrijfsvoering gericht op de circulaire doelen van het Nederlandse Overheids Programma "Nederland circulair in 2050" (www.circulaireeconomienederland.nl). Met daarbij jaarlijks een toelichting van de te nemen stappen, eisen mbt thermisch verzinkt staal, VOS gehalte verven, houtsoorten en rubber
- Levering strooizout: MVI-criteria-tool
- Levering bomen en planten: MVI-criteria-tool
- Centrumroute Hooigracht: CO2 Prestatieladder
- Achterstallig onderhoud kunstwerken: conservering, hufterproof, SROI
- Onderhoud meerpalen: restaureren op een speciale manier met Protecta, levensduurverlengend
- Boomspiegels en boomroosters: circulaire materialen
- Levering gebakken bestratingsmaterialen: SROI
- Levering betonnen banden en tegels, Schaduwbeprijzing: MKI, SROI
- Aanpassing stadsverwarming de Vliet: doel: efficiënter energieverbruik
- Onkruidbestrijding op verharding centrum Leiden: CO2 Prestatieladder, milieu-eisen Leidse binnenstad, SROI, toepassen niet-chemische middelen
- Houtlevering: conform certificaten (www.inkoopduurzaamhout.nl)
- Reconstructie Mare- en Rijnsburgersingel: watercompensatie en klimaatadaptatie
- Ontkoppeling Hemel-Water-Afvoer (HWA) bij aanleg riool: klimaatadaptatie

4.8 Sociaal domein

Betreft: Wmo hulpmiddelen, Wmo hulp bij het huishouden, Wmo trapliften, Overig Wmo, Leerlingenvervoer, Aangepast vervoer (o.m. WVG, CVV en patiëntenvervoer), Leermiddelen, Reïntegratiediensten, Medische advisering en indicering burgers Volwasseneneducatie, Schuldhulpverlening, AWBZ verstrekkingen en diensten, Inburgering, Welzijnswerk, Jeugdhulpverlening, Beschermd wonen, Uitvaart en begrafenisdiensten, thuiszorg, dagbesteding, WMO – Begeleiding, Jeugd daghulp, Jeugd residentieel, Wijkteams, Jeugd ambulante

Thema's van toepassing:

Enkele concrete voorbeelden 2018:

- WMO hulpmiddelen: SROI, hergebruik materialen

4.9. Totaaloverzicht

Onderstaand totaal overzicht maakt inzichtelijk dat diverse organisatie-onderdelen binnen de gemeente Leiden actief bezig zijn om MVI onderdeel te maken van de bedrijfsvoering.

	Internationale Sociale Voorwaarden	SROI	Milieuvriendelijk inkopen	Biobased inkopen	Circulair inkopen	Innovatiegericht inkopen	MKB-vriendelijk inkopen
Personeels-gerelateerde zaken		X	X		X		X
Kantoorinrichting en benodigdheden, middelen voor bedrijfsvoering en informatie		X	X	X	X		X
Automatisering en telecommunicatie						X	
Flexibele arbeid		X	X				X
Vervoer, aandrijfsystemen, emballage		X	X		X		X
Gebouwen en gebouwgerelateerde installaties		X	X		X	X	
GWW (aanleg en onderhoud), niet gebouwgerelateerde installaties en openbare ruimten		X	X		X	X	X
Sociaal domein		X	X		X		X

5. Vervolg

5.1 Kansrijke aanbestedingen en projecten: 2019 – 2020

Op de diverse thema's van MVI liggen komende jaren nog kansen, passend bij de ambities van Leiden. Hieronder volgt een kleine opsomming die niet volledig is.

1. Automatisering en telecommunicatie:

- Hardware
- Software voor het Sociaal Domein
- Raadsinformatiesysteem

2. Flexibele arbeid:

- Ingenieursdiensten civiele projecten
- Inzet voor Social Return ook benutten voor ondersteuning van vrijwilligers in de maatschappij
- Inzet voor Social Return ook benutten voor toekomstige arbeid

3. Vervoer, aandrijfsystemen, emballage:

- Aanschaf vervoer (vrachtwagens, fietsen, scooters, veegwagens caddy's, pick-up). Vanuit het Ministerie van Infrastructuur en Rijkswaterstaat heeft de gemeente Leiden een subsidie van € 10.000 ontvangen voor de kosten die gemaakt gaan worden voor het inhuren van een adviseur maatschappelijk verantwoord inkopen (MVI) voor advies bij een aanbesteding gericht op klimaatneutraal en/of circulair inkopen. Het gaat om het verduurzamen van het wagenpark en de daarbij behorende infrastructuur.
- Duurzame stadslogistiek. Op 8 maart jl. is de Green Deal Zero Emission Stadslogistiek (ZES) ondertekend. Hierin belooft Leiden dat zij in 2025 een zero emissie zone in werking te laten treden. Om ondernemers er op tijd aan te laten wennen moet dit gebied in 2020 zijn vastgesteld. Tevens moeten alle partijen in de logistieke keten gezamenlijk toewerken naar schonere, slimmere en andere logistiek. De gemeente Leiden draagt zorg voor het gehele proces dat nodig is voor het tot stand komen van een convenant duurzame stadslogistiek met Economie 071 en Holland Rijnland en het tot stand komen van de bepaling van het emissievrije gebied in gemeente Leiden. Het convenant moet eind 2019 gereed zijn en het emissievrije gebied begin 2020, zoals beschreven in het plan van aanpak duurzame logistiek.
- Ondertekening 'Schone luchtakkoord (SLA)' met als doel de luchtkwaliteit in Nederland te verbeteren. Het doel van het SLA is om de luchtkwaliteit verder te verbeteren. Het gaat vooral om maatregelen die de blootstelling aan fijn stof, ozon, ammoniak en stikstofdioxide beperken. De belangrijkste bronnen van deze stoffen zijn het wegverkeer en de veehouderij. Ook het staken van hout in houtkachels is een belangrijke bron van fijn stof. Het SLA is eveneens als programma punt opgenomen in de Kadernota 2020 van de Omgevingsdienst West-Holland.

4. Gebouwen en gebouwgerelateerde installaties:

- Advies- en ingenieursdiensten Beheer
- The field: groen en circulair paviljoen waarbij innovaties samen komen op het gebied van duurzaamheid, circulariteit en klimaatadaptatie. Het paviljoen zal worden gebouwd met geogste bouwmaterialen uit onder andere panden van de Universiteit Leiden. Benoemd als een van de zes Circulaire Economie projecten die op korte termijn zullen worden gerealiseerd binnen de Duurzaamste Kilometer.
- Circulaire sloop gebouwen binnen het gebied van de duurzaamste kilometer. Concreet onderzocht worden twee panden, in bezit van de gemeente om circulair te slopen. Het gaat om het voormalig ABN AMRO gebouw aan de Stationsweg en het voormalig schoolgebouw aan het Ballonpad. Daarnaast zal de betrokken aannemer bij de sloop / nieuwbouw van het voormalig postkantoor - brandweerkazerne benaderd worden. Dit project is benoemd als het 2/3 project van de 6 Circulaire Economie projecten die op korte termijn zullen worden gerealiseerd binnen de duurzaamste kilometer.

- Indoor sportcentrum: circulair bouwen en klimaat adaptief bouwen
- Reststromenverwerking milieustraat. Aanbestedingsrichtlijnen reststromenverwerkingscontracten. Opstellen programma van eisen aanbesteding hergebruik reststromenverwerkingscontracten tot nieuwe grondstoffen, met daarin onder meer opgenomen als wegingsfactor:
 - a) Innovatiemogelijkheden
 - b) duurzame verwerking Organische Natte Fractie (ONF)
 - c) duurzame verwerking kunststof
 - d) besparing op verbrandingsbelasting
- De verwerking van groente- fruit- en tuinafval tot grondstof. Idem voor fijn huishoudelijk restafval en grof huishoudelijk restafval
- Diverse gebiedsontwikkelingen
- Schoonmaak sportzalen
- Bouwkundig onderhoud gebouwen
- Zonnepanelen op daken ten behoeve van E-installaties
- Bouw combibad en ijshal
- Renovatie stadhuis Leiden: oogsten materialen / hergebruik materialen - installaties
- Ambitie Technolab Leiden. De bouw van een circulair Open Innovatie Lab. Dit is een van de cases binnen de ambitie duurzaamste kilometer. Met behulp van materialen van o.a. Universiteit Leiden zal op het Bio Science Park een circulair paviljoen gerealiseerd worden.
- Ambitie Biopartner5. Het betreft hier circulaire nieuwbouw op het Bio Science Park. Dit is een van de cases binnen de ambitie van de duurzaamste kilometer.
- Circulair als onderdeel nieuwe aanbouw Hogeschool Leiden. Dit is een van de cases binnen de ambitie de duurzaamste kilometer.
- Ambitie circulaire nieuwbouw Leonardo College. Het Leonardo college Noachstraat wil graag de nieuwbouw circulair realiseren.
- Kansen urban mining bij sloop oude Brandweerkazerne na oplevering nieuwe locatie Stationsgebied? Oogsten waardevolle materialen. Voor realisatie van nieuwbouw brandweerkazerne is het binnen het huidige proces niet mogelijk om ambitie circulair, voorkomen afval in de toekomst bij realisatie, er nog bij te krijgen. Mogelijkheid ligt er wellicht nog wel bij sloop van huidige brandweerkazerne; hoogwaardig slopen met behoud van zoveel mogelijk waarde (materialen, installaties, producten etc.).
- Duurzaamheidsambities bedrijventerrein Meerburg-Roomburg. Meerburg/Roomburg wil CO2 neutraal bedrijventerrein worden. Bekeken wordt in hoeverre circulaire ambities hieraan een bijdrage kunnen leveren.
- Ontwikkeling winkelcentrum Diamantplein + omliggende woningbouw. het ambitiedocument wordt momenteel opgesteld waarin ze vanuit de gemeente ook duurzaamheidsambities op het gebied van energietransitie, klimaatadaptatie én circulaire economie mee willen nemen.
- Inzameling koffiedrap t.b.v. groei oesterzwammen. De Binnentuin/PLNT zijn trekker van het project. Naast het kweken van oesterzwammen, en vervolgens het maken van oesterballen als alternatief voor bitterballen, kan gekeken worden naar het maken van andere producten die groeien op een ondergrond met koffiedrap.
- Verkennen mogelijkheden bedrijfsafval / schoon plastic. i.s.m. LUMC - plastic van laboratoria, in samenwerking met Circular Customs. Dit sluit aan bij landelijke ambitie Plastic Pact; hergebruik plastic en voorkomen plastic in verbrandingsoven.
- 2020: Jaar van het Dak; het zoveel mogelijk vergroenen van daken.
- Inkoop groene energie voor verhuurde panden met subsidie0relatie groter dan € 50.000 per jaar.
- Herinrichting Stationsplein integraal.
- 5. GWW (aanleg en onderhoud), niet gebouw gerelateerde installaties en openbare ruimten:**
 - A0 Buitenreclame
 - Fietsklemmen en parkeervoorzieningen voor fietsen

- Klimaatstresstest
- Diverse herinrichtingsprojecten
- Groenonderhoud
- Levering fecaliënzuiger. De werktuigdrager voldoet minimaal aan de emissie eisen van EU stage IIIB * US Tier IV en is voorzien van een gesloten zelf regenererend roetfilter of katalysator. Circulair: inruilen oude machine ten behoeve van een tweede leven.

6. Sociaal domein:

- (Doelgroepen)vervoer
- Huishoudelijke hulp
- SROI

5.2 Hoe gaan we verder?

In de tweede helft van 2019 wordt maatschappelijk verantwoord inkopen opgenomen in de nieuwe strategie voor de Leidse inzet op circulaire economie. De Leidse gemeenteraad heeft net voor de zomer een brief ontvangen met de contouren van deze strategie, zodat zij dit najaar een kaderstellend besluit kunnen nemen. Eind 2019 wordt vervolgens het uitvoeringsplan in het college vastgesteld.

Onderdeel van dit uitvoeringsplan is de aanpak van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Hoe maken we er een integraal, vanzelfsprekend, door de organisatie gedragen aanpak van? Onderdelen zullen in ieder geval zijn:

- De gewenste en benodigde beweging zichtbaar maken. Collega's ervaren beleid soms als te beknellend, waardoor de gewenste duurzaamheid onvoldoende van de grond komt. Waar zit 'm dat in? Hoe kunnen we dat oplossen?
- De keten van verantwoordelijkheden samenbrengen. Soms wordt in het inkoopproces nog onvoldoende integraal gewerkt, waardoor de keuzes die in het ontwerp worden gemaakt, duurzaamheid bij de afdeling inkoop ingewikkeld maken.
- Ervaring opdoen met enkele iconische inkooptrajecten: wat betekent maatschappelijk verantwoord inkopen voor zo'n project?
- Leren van andere gemeenten en organisaties. Hoe organiseert bijvoorbeeld gemeente Delft MVI? En Universiteit Leiden? Kunnen we van hen leren?
- Communiceren van doelen, aanpak, ervaringen en successen mbt MVI

Deze onderdelen zullen in de loop van 2020 landen in een nieuw Actieplan MVI, dat de stap zet van 'wat doen we nu' naar 'wat doen we komende jaren'. Deze inventarisatie van lopende activiteiten en kansrijke aanbestedingen biedt daar waardevolle ingrediënten voor. Zo maken we de stad steeds duurzamer!